

## İKİNCİ BÖLÜM KARAR

### ELİF MUTLU VE FERHAT MUTLU BAŞVURUSU

**Başvuru Numarası : 2013/3711**

**Karar Tarihi : 7/1/2016**

**Başkan : Engin YILDIRIM**

**Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR**

Celal Mümtaz AKINCI

Muammer TOPAL

M. Emin KUZ

**Raportör : Nahit GEZGİN**

**Başvurucular : 1. Elif MUTLU**

2. Ferhat MUTLU

**Vekili : Av. Türkay ASMA**

Av. Mustafa BIÇAKÇI

### I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; yakınlarının, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne ait bir yetiştirme yurdunda idarenin hizmet kusuru nedeniyle intihar etmesi sonucu açtıkları davanın, görevli ve tarafsız olmayan bir mahkemede makul bir sürede sonuçlandırılmaması ve yasalarda olmayan birtakım şekli kurallar gerekçe gösterilmek suretiyle cüzi miktarlarda tazminata hükmolunması nedeniyle adil yargılanma ve yaşam haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

### II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 3/6/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. İkinci Bölüm Birinci Komisyonunca 13/12/2013 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 6/2/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü 7/4/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Bakanlık tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş, 15/4/2014 tarihinde başvuruculara tebliğ edilmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanlarını 21/4/2014 tarihinde ibraz etmişlerdir.

### III. OLAY VE OLGULAR

#### A. Olaylar

7. Başvuru dilekçesi ve ekleri ile onaylı suretleri Sakarya 1. İdare Mahkemesi tarafından Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) üzerinden gönderilen başvuruya konu dava dosyası içeriğinden tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Elif Mutlu'nun kızı, diğer başvurucu Ferhat Mutlu'nun ise kardeşi olan 1977 doğumlu Ceylan Mutlu (C.M.); babasının ölümü, başvurucu annesi Elif Mutlu'nun ise ekonomik güçten yoksun olması nedeniyle Ankara 6. Sulh Hukuk Mahkemesinin 5/10/1982 tarihli kararıyla koruma altına alınmış ve Başbakanlık Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne (Çocuk Esirgeme Kurumu) bağlı bir kuruma yerleştirilmiştir.

9. C.M., koruma altına alındığı tarihten itibaren Çocuk Esirgeme Kurumunun farklı kurumlarında kalmaya başlamış ve 4/4/1997 tarihinde en son kalmakta olduğu Bolu İzzet Baysal Kız Yetiştirme Yurdu binasından atlamak suretiyle intihar etmiştir.

10. Başvurucular, ölümde idarenin hizmet kusuru bulunduğundan bahisle Ankara 24. Asliye Hukuk Mahkemesi (Hukuk Mahkemesi) nezdinde 30/12/1997 tarihinde Çocuk Esirgeme Kurumu aleyhine tazminat davası açmışlardır.

11. Söz konusu davada başvurucu Elif Mutlu, "fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla" 1.000 TL maddi ve 500 TL manevi olmak üzere toplam 1.500 TL, başvurucu Ferhat Mutlu ise yine fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 500 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

12. Hukuk Mahkemesi 7/11/2000 tarihli ve K.2000/581 sayılı kararıyla uyumsuzluğun idari yargının görev alanına girdiği gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

13. Anılan kararın kesinleşmesi üzerine dava dosyası, başvurucular tarafından yasal süresi içinde Ankara 6. İdare Mahkemesi önüne getirilmiş olup Mahkeme 25/5/2001 tarihli ve K.2001/684 sayılı kararıyla yetki yönünden davayı reddetmiş ve dava dosyasının Sakarya İdare Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

14. Davaya bakan Sakarya 2. İdare Mahkemesi 30/5/2002 tarihli ve K.2002/785 sayılı kararıyla davayı reddetmiştir. Anılan kararın gerekçesinin ilgili bölümleri şöyledir:

*"Dava dosyasındaki bilgi ve belgelerin incelenmesinden; Bolu İzzet Baysal Vakfı Huzurevi ve Kız Yetiştirme Yurdunda koruma altında bulunan davacılar murisi Ceylan Mutlu'nun 4/4/1997 günü saat 14.00 de bir arkadaşıyla birlikte çarşıya çıkmak üzere nöbetçi öğretmenden izin aldıkları, ancak yurda bir saat geç gelmeleri üzerine öğretmence izin ihlalinin nedeninin sorulması amacıyla Müdür Vekili F... D...'ın odasına çağrıldığı, bu sırada Müdür Vekilince sözle ikaz edilmeleri sonrasında odaya gittikleri, Ceylan Mutlu'nun kullandığı ilaçların etkisiyle 4 üncü kattan atlayarak intihar ettiği anlaşılmaktadır.*

...

*Bu bakımdan, davacılar murisi Ceylan Mutlu'nun koruma altında bulunduğu davalı idareye ait yurdun 4 üncü katından atlamak suretiyle intihar etmesinde*

idareye atfı kabil bir hizmet kusurundan söz edilemeyeceğinden, idareyi maddi tazminat ödemeye yükümlü kılmaya hukuken imkân bulunmamaktadır.

...

*İdare Hukuku İlkelerine göre manevi tazminatın karar altına alınabilmesi için kişinin fizik yapısını zedeleyen yaşama ve kazanma gücünün azalması sonucu doğuran olayların meydana gelmesi veya idarenin hukuka aykırı bir işlem veya eylemi sonucunda ağır elem ve üzüntü duyulmuş olması veya şeref ve haysiyetin rencide edilmiş bulunması gerekmektedir.*

*Dava konusu olayda ise Mahkememizce yapılan yargılama sonucu böylesi bir durumun oluşmadığı sonuç ve kanaatine varıldığından, davacı tarafın manevi tazminat isteminin de reddine hükmetmek icap etmektedir.*

..."

15. Başvurucuların temyizi üzerine anılan karar, Danıştay Onuncu Dairesinin (Daire) 27/12/2005 tarihli ve K.2005/8203 sayılı kararıyla bozulmuştur. Karar gerekçesi şöyledir:

*"İdarenin yürüttüğü kamu hizmetinin gereklerini kontrol etme ve hizmetin işleyişini denetleme yükümlüğü bulunduğu, hizmeti yürütecek personel ve hizmete yüklenen araçları seçmekte özen göstermesi ve denetlemesi yükümlülüğünün yanı sıra 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun koruma altındaki çocukların korunması, hayat standartlarının yükseltilmesi, yaşam hakkının korunması görevlerini taşıması nedeniyle olayda idarenin hizmet kusuru bulunduğu, bu durumda idare mahkemesince, hizmet kusuru esas alınarak davalı idarenin tazminle sorumlu tutulması gerekirken, çocuğun kendi kişisel ve ailevi nedenlerinden ötürü intihar ettiği, meydana gelen ölümde idareye atfı kabil hizmet kusuru bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesinde (hukuka uyarlık bulunmamaktadır)."*

16. Sakarya 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme), Dairenin bozma kararına uyarak yargılamaya devam etmiş ve dava dosyası, başvuru Elif Mutlu'nun maddi tazminat talebine ilişkin rapor düzenlemesi için resen seçilen bilirkişiye tevdi edilmiştir.

17. Bilirkişi 30/7/2007 tarihli raporunda adı geçen başvurunun evli ve kendisine destek verebilecek başka üç erkek çocuğu olduğundan bahisle olayda destekten yoksun kalma şartlarının bulunmadığı kanaatine varıldığını bildirmiştir.

18. Mahkeme 28/9/2007 tarihli ara kararıyla başvurunun, müteveffa çocuğunun desteğine muhtaç olduğunu kabul etmiş ve destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanabilmesi için dosyanın yeniden bilirkişiye tevdiine karar vermiştir.

19. Bilirkişi 16/11/2007 tarihli ek raporu ile bu kez başvurunun ölüm nedeniyle 11.139,20 TL destek kaybına uğradığını bildirmiştir.

20. Ek bilirkişi raporu üzerine başvuru Elif Mutlu, vekili aracılığıyla Mahkemeye davanın ıslahı dilekçesi ibraz etmiş; fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla istediği 1.000 TL tazminatı, ek raporda hesaplanan 11.139,20 TL'ye çıkarttığını belirterek söz konusu tazminat miktarının yasal faizi ile birlikte hüküm altına alınmasına karar verilmesini talep etmiştir.

21. Mahkeme 18/1/2008 tarihli ve K.2008/97 sayılı kararıyla başvurulardan Elif Mutlu lehine 1.000 TL maddi, 500 TL manevi olmak üzere toplam 1.500 TL tazminatın, diğer başvuru Ferhat Mutlu lehine de 500 TL manevi tazminatın ödenmesine hükmetmiştir. Anılan kararın gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir:

“Anayasa’nın 125. maddesinin 1. fıkrasında; idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu belirtildikten sonra son fıkrasında; idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğu hükme bağlanmıştır.

İdarenin kamu hizmetlerinin görülmesi sırasında, idari işlem ve/veya eylemlerden doğan zararlar, idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir.

İdarenin yürütmekle yükümlü olduğu bir kamu hizmetini gereği gibi yerine getirme, bu hizmetin işleyişini sürekli olarak kontrol etme, hizmetin yürütülmesi sırasında gerekli önlemleri alma, hizmetleri yürütecek personelin ve hizmete özgülenen araçların seçiminde gerekli dikkat ve özeni gösterme ve denetim yapma yükümlülüğünü ihlal etmesi neticesinde hizmetin hiç işlememesi, kötü veya geç işlemesi idarenin hizmet kusurunu oluşturur. Dolayısıyla hizmet kusuru nedeniyle bir zarar verilmiş olması halinde, belirtildiği üzere idarenin meydana gelen zararları tazmin sorumluluğu bulunmaktadır.

Öte yandan, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nun 9/b maddesinde, korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç olan çocuk, özürlü ve yaşlıların tespiti, bunların korunması, bakımı, yerleştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek görevi, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne verilmiş, aynı Kanun’un 3. maddesinde, sosyal hizmetler; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunlukların giderilmesine ve ihtiyaçların karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunması ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü olarak tanımlandıktan sonra, korunmaya muhtaç çocukların; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olan çocuklar oldukları belirtilmiştir.

Dava dosyasının incelenmesinden, davacılar murisi C.M.’nin davalı idarenin bakım ve gözetimi altında, Bolu İzzet Baysal Kız Yetiştirme Yurdunda kalmakta iken, yurdun dördüncü katındaki koridor camından atlamak suretiyle intihar edip öldüğü, annesi ve kardeşi tarafından maddi ve manevi tazminat istemli olarak bu davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda belirtilen genel idare hukuku ilkeleri ve 2828 sayılı Yasa hükümleri değerlendirildiğinde, yürüttüğü kamu hizmetinin gereği olarak, bakım ve koruması altında bulunan beden, ruh, ahlak gelişimlerini ve şahsi güvenliklerini sağlamakla yükümlü bulunduğu sosyal, psikolojik ve manevi açıdan bakım ve desteğe muhtaç çocukların kalmakta olduğu yurtda, gerekli güvenlik önlemlerini almayarak, çocukların maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine yardımcı olma yükümlülüğünü gerekli dikkat ve özenle yerine getirmeyerek hizmeti kusurlu işlettiği anlaşılan idarenin, tazmin sorumluluğu bulunmaktadır.

Olayda davacının maddi tazminat olarak talep ettiği destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanabilmesi için Mahkememizin 14.03.2007 tarihli ara kararı ile dosya üzerinden bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verilmiş, ancak dosyaya sunulan rapor eksik görüldüğünden, 28.09.2007 tarihli arar karar ile ek bilirkişi raporu istenilmesine karar verilmiş, resen bilirkişi olarak seçilen Av. Y.R.T. tarafından hazırlanarak dosyaya sunulan raporda davacı (başvurucu) anne Elif Uçan için 11.139,20 TL destekten yoksun kalma tazminatı hesaplanmıştır.

*Birlikli raporları taraflara tebliğ edilmiş olup, davalı idarenin rapora itirazının süresinde yapılmadığı görülmüş ve rapor hükme esas alınabilecek yeterlilikte görülmüştür.*

*Bu itibarla, İdari Yargılama Sistemi içinde davanın genişletilmesi gibi bir müessese bulunmadığından, davacılar vekilinin tazminat taleplerinin artırılması istemi yerinde görülmeyle, taleple bağlı kalınarak davacı Elif Uçan için 1.000,00 YTL maddi tazminatın çocuğun ölümünde hizmet kusuru bulunan davalı idare tarafından ödenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.*

*Manevi tazminat istemlerine gelince;*

*Manevi tazminat, meydana gelen bir eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı olmayıp, manevi tazminat aracıdır. Başka türlü giderme yollarının bulunmayışı veya yetersiz kalışı, manevi tazminatın parasal olarak belirlenmesini zorunlu hale getirmektedir.*

*Manevi tazminata hükmedilebilmesi için kişinin fizik yapısını zedeleyen, yaşama ve kazanma gücünün azalması sonucunu doğuran olayların meydana gelmesi veya idarenin hukuka aykırı bir işlem veya eylemi sonucunda ağır bir elem ve üzüntünün duyulmuş olması veya şeref ve haysiyetinin rencide edilmiş bulunması gerekmektedir.*

*Davalı idarece bakım ve koruma altına alınan C.M.'nin hizmetin kusurlu işletilmesi nedeniyle intihar etmek suretiyle vefat etmesi sonucu davacıların büyük elem ve üzüntü duydukları göz önüne alındığında bu elem ve üzüntünün karşılığı olarak anne (başvurucu) Elif Uçan ve kardeş (başvurucu) Ferhat Mutlu için ayrı ayrı 500,00 YTL manevi tazminatın davalı idare tarafından ödenmesi gerekmektedir.*

*Açıklanan nedenlerle, tazminat istemlerinin kabulüne, kabul edilen bu tazminat miktarlarının adli yargıda dava açma tarihi olan 30.12.1997 tarihinden itibaren hesaplanacak yasal faizi ile birlikte davacılar ödenmesine... oy çokluğu ile karar verildi."*

22. Başvurucular ve davalı idarenin temyizi üzerine anılan karar, Dairenin 12/7/2011 tarihli ve K.2011/2968 sayılı kararıyla onanmıştır. Onama kararının gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir:

*"Temyizen incelenen karar, usul ve hukuka uygun olup dilekçelerde ileri sürülen temyiz nedenleri kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte görülmediğinden, temyiz isteminin reddi ile kararın (ONANMASINA) oy birliğiyle karar verildi."*

23. Başvurucuların ve davalı idarenin karar düzeltme talepleri de aynı Dairenin 19/2/2013 tarihli ve K.2013/1379 sayılı kararı ile reddedilmiştir.

24. Bu karar başvurularda 2/5/2013 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurularda 3/6/2013 tarihinde yasal süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

## **B. İlgili Hukuk**

25. 30/4/2013 tarihinde yürürlüğe giren 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile değişik 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 16. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

*"4. Taraflar, sürenin geçmesinden sonra verecekleri savunmalara veya ikinci dilekçelere dayanarak hak iddia edemezler. (Ek cümle: 11/4/2013-6459/4 md.) Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer*

usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilmeye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir.”

26. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 364. maddesi şöyledir:

“Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür.

Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır.

Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır.”

27. 2577 sayılı Kanun’un “Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması” başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir.”

#### IV. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Mahkemenin 7/1/2016 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

##### A. Başvurucuların İddiaları

29. Başvurucular; yakınlarının 1997 tarihinde kalmakta olduğu yurt görevlilerinin yanlış tutumu nedeniyle intihara sürüklendiğini, bu olaya ilişkin tazminat davasının görevli ve tarafsız olmayan Mahkemede ve makul olmayan bir sürede sonuçlandırıldığını, ayrıca bu davada, yasalarda olmayan şekli birtakım kurallar gerekçe gösterilerek tazminat miktarları yönünden hak kaybına neden olduğunu ve bilirkişi raporuna rağmen adil olmayan ve son derece cüzi miktarlarda tazminatlara hükmedildiğini belirterek Anayasa’nın 9., 36., 58. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (Sözleşme) 6. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştü; ihlalin tespitine, maddi ve manevi zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır.

##### B. Değerlendirme

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 60).

31. Başvurucuların yakınlarının idarenin hizmet kusuru nedeniyle intihar etmesi sonucu açtıkları davanın makul bir sürede tamamlanmadığı ve başvuru Ferhat Mutlu’nun, bu davada idarenin kusur derecesine nazaran kendisi açısından yetersiz bir tazminata hükümlendiği iddiaları, Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı ile ilişkili görülerek inceleme bu madde kapsamında yapılmıştır. Başvurucuların söz konusu davanın görevli ve tarafsız olmayan bir mahkemede görülmediği ve başvuru Elif Mutlu’nun kendisi açısından, birtakım şekli kurallar gerekçe gösterilmek suretiyle bilirkişi raporuna rağmen adil olmayan bir tazminata hükümlendiği iddiaları ise Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmiştir.

## 1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

### a. Anayasa'nın 36. Maddesi Kapsamında İleri Sürülen İddialar Yönünden

#### i. Kanunla Kurulmuş, Bağımsız ve Tarafsız Yargı Yerinde Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

32. Başvurucular; davanın, uyuşmazlığın konusu itibarıyla adli yargı yerinde görülmesi gerekirken usul kurallarında yanlıya düşülmesi sonucu, yapısı ve başka uyuşmazlıklarda verdiği kararlar nedeniyle devlet yanlısı tutum sergilediği bilinen idari yargı derece mahkemelerinde görülmesinin, adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.

33. Bakanlık, bu iddiaya karşı herhangi bir görüş sunmamıştır.

34. Anayasa'nın 37. maddesinin birinci fıkrasında, hiç kimsenin tabi olduğu bir mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamayacağı, ikinci fıkrasında ise bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü mercilerin kurulamayacağı güvence altına alınmıştır.

35. Ayrıca Anayasa'nın 138. maddesinin birinci fıkrasında, hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları ve Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verecekleri, ikinci fıkrasında ise hiçbir organ, makam, merci veya kişinin, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremeyeceği, genelge gönderemeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı belirtilerek hukuk devleti olmanın zorunlu bir gereği olan mahkemelerin bağımsızlığı teminat altına alınmıştır.

36. Sözleşme'nin 6. maddesinde açıkça adil yargılanma hakkının bir unsuru olarak davanın tarafsız bir mahkemede görülmesini isteme hakkından söz edilmiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde ise mahkemelerin tarafsızlığından açıkça bahsedilmemekle beraber Anayasa Mahkemesi içtihadı uyarınca bu hak da adil yargılanma hakkının zımni bir unsurudur. Ayrıca, mahkemelerin tarafsızlığı ve bağımsızlığının birbirini tamamlayan iki unsur olduğu dikkate alındığında -Anayasa'nın bütünselliği ilkesi gereği- Anayasa'nın 138., 139. ve 140. maddelerinin de tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulması gerektiği açıktır (*Tahir Gökatalay*, B. No. 2013/1780, 20/3/2014, § 60).

37. Öncelikle kanuni hâkim güvencesi, mahkemelerin kuruluş ve yetkileri ile izleyecekleri yargılama usulünün yasal düzenlemeyle ve dava konusu olay ortaya çıkmadan önce belirlenmesini gerektirir. Bu düzenleme Anayasa Mahkemesi kararlarında, kişinin hangi mahkemede yargılanacağını önceden ve kesin olarak bilmesini gerektiren doğal hâkim ilkesini koruyan bir hüküm olarak ele alınmaktadır (AYM, E.2002/170, K.2004/54, 5/5/2004; E.2005/8, K.2008/166, 20/11/2008).

38. Kanuni hâkim güvencesi, sadece mahkemelerin yargı yetkisi içinde yer alan konuların belirlenmesini değil; her bir mahkemenin kuruluşu ve yer bakımından yetkisinin belirlenmesini de dâhil olmak üzere mahkemelerin organizasyonlarına ilişkin tüm düzenlemeleri ifade etmekte, mahkemelerin görev ve yetki alanlarının açık ve anlaşılır biçimde tespit edilmesi gereğini ortaya koymaktadır (*Tahir Gökatalay*, § 60).

39. Başvuruya konu olayda başvuruçuların tarafı olduğu uyuşmazlık, ilgili kanun hükümleri çerçevesinde kurulmuş olan mahkemelerde yine daha önceden belirlenmiş usul kurallarına göre yürütülmüş ve sonuçlandırılmıştır. Bu nedenle başvuruçuların idarenin hizmet kusurundan kaynaklandığını ileri sürdükleri tazminat davasının, kanun ve usul

kurallarında yanılığa düşülmesi suretiyle adli yargı yerine idari yargıda görüldüğü iddiaları, açıkça dayanaktan yoksun bulunmaktadır.

40. Diğer taraftan bir mahkemenin idareye ve davanın taraflarına karşı bağımsız olup olmadığının belirlenmesinde üyelerinin atanma şekli ve onların görev süreleri, dış baskılara karşı teminatların varlığı ve mahkemenin bağımsız olduğu yönünde bir görüntü sergileyip sergilemediği önem arz etmektedir (*Yaşasın Aslan*, B. No. 2013/1134, 16/5/2013, § 28).

41. Tarafsızlık ise davanın çözümünü etkileyecek bir önyargı, tarafgirlik ve menfaate sahip olunmaması ve davanın tarafları karşısında ve onların leh ve aleyhlerinde bir düşünce veya menfaate sahip olunmamasını ifade eder. Tarafsızlığın öznel ve nesnel olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Bu kapsamda hâkimin birey olarak mevcut davadaki kişisel tarafsızlığının yanı sıra kurum olarak mahkemenin kişide bıraktığı izlenimin de dikkate alınması gerekmektedir (*Tahir Gökatalay*, §§ 61, 62).

42. İdari uyuşmazlıklarının incelemelerinde görev yapan hâkimlerin başvuruçularla ilgisi olmayan konularda daha önce görevleri kapsamında verdikleri kararlardan hareketle tarafsız olmadıklarını söylemek mümkün değildir.

43. Kaldı ki somut olayda bağımsız ve tarafsız olmadığı iddia edilen Mahkemenin, başvuruçuların lehine kararlar verdiği de görülmektedir.

44. Bu kapsamda hâkimin geçmişte kimi davalarda/uyuşmazlıklarda kullandığı oylar, tamamen hâkimin yargısal görevine ilişkindir. Hâkimin geçmişte verdiği kararlar ve kullandığı oyların tarafsızlığından şüphe duyulmasına neden olacak olgular olarak değerlendirilmesi ve dolayısıyla bunun hâkimi ret sebebi olarak kabul edilemeyeceği açıktır (AYM, E.2011/139, K.2012/205, 27/12/2012).

45. Somut olayda genel bir kanuni düzenlemeye dayanılarak ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından yapılan atama sonucunda ilgili hâkimlerin anılan görevleri yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu nedenle gerçekliği ve niteliği kesin olarak tespit edilemeyen olgulardan, siyasi tartışmalarda ortaya konulan değerlendirme ve yorumlardan hareketle başvuruçulara yönelik somut ön yargılı bir işlem ve tutum gösterilmeksizin ilgili hâkimlerin siyasal veya kişisel nedenlerle bağımsız ve tarafsız davranmadıklarını kabul etmek mümkün değildir.

46. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

## **ii. Başvurucu Elif Mutlu'nun Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddiası**

47. Başvurucu Elif Mutlu, söz konusu davada birtakım şekli kurallar gerekçe gösterilmek suretiyle destekten yoksun kalma talebine ilişkin bilirkişi raporunda hesaplanan maddi tazminata hükümlenmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

48. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesi uyarınca açıkça dayanaktan yoksun olmadığı görülen ve Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiğine dair iddialar içeren başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.



## **b. Anayasa'nın 17. Maddesi Kapsamında İleri Sürülen İddialar Yönünden**

### **i. Başvurucu Ferhat Mutlu'nun Yaşam Hakkının Korunması İçin Gerekli Tedbirlerin Alınmadığına İlişkin İddiası**

49. Anayasa'nın “*Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*” başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

*“Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.”*

50. Başvurucu, kardeşinin intiharında kusurlu bulunan idare aleyhine açtığı tazminat davasında yetersiz tazminata hükmedildiğinden şikâyet etmektedir.

51. Başvurucunun söz konusu iddialarına yönelik olarak Bakanlık görüşünde, başvurunun mağdur sıfatı açısından tazminat davası sonucunda idarenin hizmet kusurunun tespit edildiği ve Mahkeme tarafından manevî tazminata hükmedildiği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında ulusal yetkililerce ihlalin tespit edilmesi ve verilen karar ile bu ihlalin uygun ve yeterli biçimde giderilmesi hâlinde ilgili tarafın Sözleşme anlamında bundan böyle mağdur olduğunu ileri süremeyeceğinin kabul edildiği; somut başvuruda başvurunun, lehine hükmolunan tazminat miktarının kendisine ödenip ödenmediğine ilişkin herhangi bir bilgi ve belgeyi sunmadığı, bu nedenle idarenin tazminat miktarını ilgiliye ödediğinin kabul edilmesi gerektiği, bu itibarla yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetlerinin kabul edilebilirliği incelenirken başvurunun mağdur sıfatının bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

52. Başvurucu, bakanlık görüşüne karşı sunduğu beyanlarında, başvuru dilekçesindeki iddialarına ek bir beyanda bulunmamıştır.

53. Anayasa Mahkemesi açısından idari makamlar ve derece mahkemeleri tarafından başvuru lehine bir tedbir ya da kararın alınması suretiyle ihlalin tespit edilmesi ve verilen karar ile bu ihlalin uygun ve yeterli biçimde giderilmesi hâlinde ilgili tarafın artık mağdur olduğu ileri sürülemeyecektir. Mağdur sıfatının ortadan kalkması, özellikle ihlal edildiği ileri sürülen hakkın niteliği ve ihlali tespit eden kararın gerekçesi ile bu kararın ardından ilgili açısından uğradığı zararların varlığını devam ettirip ettirmediğine bağlı bulunmaktadır (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. *Freimanis ve Lidums/Letonya*, B. No: 73443/01, 74860/01, 9/2/2006, § 68). Bu iki koşul yerine getirildiği takdirde bireysel başvuru mekanizmasının ikincil niteliği dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin inceleme yapmasına gerek kalmayacaktır. Bu kapsamda Anayasa'nın 17. maddesine ilişkin şikâyetler açısından makul bir tazminata hükmedilmesi ile sonuçlanan idari dava yolu, etkili bir başvuru yoludur ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmabilecektir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, §§ 61, 74; *Sadık Koçak ve diğerleri*, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 83; benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. *Scordino/İtalya*, B. No: 36813/97, 29/3/2006, §§ 178 vd.; *Eckle/Almanya*, B. No: 8130/78, 15/7/1982, §§ 64-70; *Fatma Yüksel/Türkiye*, B. No: 51902/08, 9/4/2013, §§ 45, 46).

54. Mağdur sıfatının ortadan kalkması, özellikle ihlal edildiği ileri sürülen hakkın niteliği ve ihlali tespit eden kararın gerekçesi ile bu kararın ardından ilgili açısından uğradığı zararların varlığını devam ettirip ettirmediğine bağlı bulunmaktadır (*Sadık Koçak ve diğerleri*, § 84; benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. *Freimanis ve Lidums/Letonya*, § 68). Başvuruculara sunulan telafi imkânının uygun ve yeterli olup olmadığı kararı, söz konusu Anayasal temel hak ve özgürlüğün ihlalinin niteliği gözönünde bulundurularak dava koşullarının tamamının değerlendirilmesi sonucunda verilebilecektir. Bu çerçevede bir

başvurucunun mağdur sıfatı, Anayasa Mahkemesi önünde şikâyet ettiği durum için aynı zamanda idari veya yargısal bir kararla kendisine ödenmesine karar verilen tazminata da bağlı olabilecektir (*Sadık Koçak ve diğerleri*, § 84; benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. *Gafgen/Almanya* [BD], B. No: 22978/05, § 116; *Fatma Yüksel/Türkiye*, §§ 48, 49).

55. Anayasa'nın 17. maddesi ile Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında ölüme kasten sebebiyet verilmemesi hâlinde idari veya hukuk davası yoluyla tazminat elde edilmesi uygun bir tazmin teşkil edilebilmektedir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 59, benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. *Alp/ Türkiye*, B. No: 3757/09, 9/7/2013, §§ 27-33; *Vo/Fransa* [BD], B. No: 53924/00, 8/7/2004, § 90; *Calvelli ve Ciglio/İtalya*, B. No: 32967/96, 17/1/2002, § 51).

56. Başvuru konusu olayda Mahkemenin kararında açık bir şekilde yaşam hakkının devlete yüklediği yaşamı koruma yükümlülüğünün, idari ve yasal mevzuat çerçevesinde uygun tedbirleri alma boyutunun ihlal edildiği tespitinin yapılarak uğradığı manevi zararın karşılığı olarak talep ettiği 500 TL manevi tazminatın, başvurucuya ödenmesine hükmedildiği görülmektedir.

57. Mahkeme tarafından olayın meydana geliş şekli, paranın alım gücü, işletilecek yasal faiz ve sosyal durumu da dikkate alınarak başvurucunun talep ettiği manevi tazminat miktarına karar verildiği anlaşılmaktadır (bkz. § 21).

58. Davanın koşullarına göre belirlenen tazminat miktarı ile başvurucunun uğradığı manevi zarar arasında açık bir orantısızlık bulunmadığı gibi dava sonucunda başvurucunun talep ettiği miktarın aynen kabul edildiği görülmektedir. Sonuç olarak Mahkemenin belirlediği tazminat miktarında bir takdir hatası tespit edilmemiştir.

59. Bu durumda başvuru konusu olayda, idari dava yolu ile başvurucunun yaşamını koruma yükümlülüğüne ilişkin şikâyetleri açısından, ihlal tespit edilerek makul bir tazminata hükmedilmiş olup bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatı ortadan kalkmış bulunmaktadır.

60. Açıklanan nedenlerle yaşam hakkı yönünden başvurucunun mağdur sıfatının kalktığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının *kişi bakımından yetkisizlik* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir

## **ii. Başvurucuların Davanın Etkili Yürütülmesi Yükümlülüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddiaları**

61. Başvurucular, yakınlarının ölümü ile sonuçlanan olaya ilişkin tazminat davasının makul bir sürede sonuçlandırılmadığını ileri sürmüşlerdir.

62. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenlerin bireysel başvuru hakkına sahip oldukları kurala bağlanmıştır. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir. Başvuru konusu olayda başvurucular, ölen kişinin annesi ve kardeşidir. Bu nedenle başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41).

63. Başvuru konusu olayda davanın etkili yürütülmesine ilişkin yükümlülüğün yerine getirilmemesi suretiyle Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğine dair iddiaların, 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesi uyarınca açıkça dayanaktan yoksun olmadığı görülmektedir. Başka bir kabul edilemezlik nedeni de görülmediğinden başvurunun bu kısmının da kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

## 2. Esas Yönünden

### a. Anayasa'nın 17. Maddesi Kapsamında Davanın Etkili Yürütülmediğine İlişkin İddia

64. Başvurucular, yakınlarının ölümüne ilişkin tazminat davasının on beş yılı aşkın bir sürede kesinleştiğinden şikâyet etmektedirler.

65. Bakanlık görüşünde başvurucuların bu bölümde yer verilen şikâyetlerine benzer içerikteki başka başvuruların daha önce de Bakanlığa bildirilmiş olduğu ve bunlara ilişkin görüşlerin Anayasa Mahkemesine sunulduğu, Anayasa Mahkemesi tarafından bu başvuruların karara bağlandığı ve somut başvuru açısından da bu ölçütlerden ayrılarak farklı bir neticeye ulaşmayı gerektirecek herhangi bir nedenin bulunmadığının değerlendirildiği ifade edilmiştir.

66. Devletin, yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüklerin bir de usule ilişkin yönü bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, bir kişinin maddi ve manevi varlığının zarar görmesine sebep olan olaylar ile doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir resmî soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, kişilerin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlıklarını koruyan hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda, bunların sorumlulukları altında meydana gelen ölümler ile bireylerin maddi ve manevi varlığına verilen zararlar için hesap vermelerini sağlamaktır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 54).

67. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında devletin yerine getirmek zorunda olduğu pozitif yükümlülüklerin usule ilişkin boyutu, yaşanan ölüm olayının veya bireylerin maddi ve manevi varlığının zarar görmesine sebep olan vakaların tüm yönlerinin ortaya konulmasına ve sorumlu kişilerin belirlenmesine imkân tanıyan bağımsız bir soruşturma yürütülmesini gerektirmektedir (*Sadık Koçak ve diğerleri*, § 94).

68. Bu bakımdan öncelikle usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türünün, yaşam hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespiti gerekmektedir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 55).

69. Buna göre yaşam hakkının veya fiziksel bütünlüğün ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise "etkili bir yargısal sistem kurma" yönündeki pozitif yükümlülük her olayda ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 59).

70. Bununla birlikte ölüm olayını aydınlatmak üzerine yürütülen ceza soruşturmaları, mağdurların kendi öncelikleri ve hukuk ya da idare mahkemesinde açtıkları dava yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp bu yolun uygulamada fiilen de etkili olması ve başvuru makamının, ihlal iddiasının özünü ele alma yetkisine sahip bulunması gereklidir. Ancak bir hak ihlali iddiasını önleyebilmesi, devam etmekteyse sonlandırabilmesi veya sona ermiş bir hak ihlali kararına bağlayabilmesi ve bunun için uygun bir giderim sunabilmesi hâlinde başvuru yolunun etkililiğinden söz etmek mümkün olabilir (*Tahir Canan*, § 26; *Filiz Aka*, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 39).

71. Diğer taraftan yürütülecek soruşturmalarda, makul bir süratle gerçekleştirilme ve özen gösterilme zorunluluğu da zımnen mevcuttur. Elbette ki bazı özel durumlarda soruşturmanın veya kovuşturmanın ilerlemesine engel olan unsurlar ya da güçlükler

bulunabilir. Ancak bir soruşturmada ve devamında yapılan kovuşturmada yetkililerin süratli hareket etmeleri, yaşanan olayların daha sağlıklı bir şekilde aydınlatılabilmesi, kişilerin hukukun üstünlüğüne olan bağlılığını sürdürmesi ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterildiği ya da kayıtsız kalındığına dair bir izlenim edinilmesinin engellenmesi açısından kritik bir öneme sahiptir (*Deniz Yazıcı*, B. No: 2013/6359, 10/12/2014, § 96; *Filiz Aka*, § 29).

72. Yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında yürütülecek olan ceza soruşturmalarının yanı sıra hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının da makul derecede ivedilik ve özen şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin, bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda, Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlikli ve özenli bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet; yürürlükteki yargı sisteminin, daha sonra ortaya çıkabilecek benzer yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (*Cemil Danışman*, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 110; *Filiz Aka*, § 33).

73. Somut olayda başvurucuların 30/12/1997 tarihinde Çocuk Esirgeme Kurumu aleyhine Hukuk Mahkemesi nezdinde maddi ve manevi tazminat talepli dava açtıkları; bu davanın, önce Hukuk Mahkemesince görev yönünden reddedilmesi, sonrasında ise Ankara 6. İdare Mahkemesi tarafından yer bakımından yetkisizlik kararı verilerek gönderilmesi nedeniyle Sakarya 1. İdare Mahkemesi tarafından ancak 2001 yılında bakılmaya başlandığı; 30/5/2002 tarihinde verilen ilk kararın, Danıştay Dairesince 27/12/2005 tarihinde bozulmasından sonra yargılamaya yeniden devam edilip 18/1/2008 tarihinde ikinci kez karar verildiği; bu kararın temyiz incelemesinin 12/7/2011 tarihinde, karar düzeltme talebi incelemesinin ise 19/2/2013 tarihinde tamamlandığı anlaşılmıştır (bkz. §§ 10-23).

74. Yukarıda ortaya konulan ilkeler kapsamında başvuru konusu olayın koşullarına bakıldığında ihlal tespitine ve makul bir tazminat verilmesine imkân sağlayan idari dava yolunun açılmasının gecikmesinde başvurucuların yanlış yargı yolunda dava açmaları sonucu kendi tutumlarının da rol oynadığı söylenebilir. Ancak 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 115. maddesinde de belirtildiği üzere görevli yargı yolu gibi dava şartlarının mevcut olup olmadığının, davanın her aşamasında mahkemelerce kendiliğinden araştırılması gerekmekte olup taraflar da dava şartı noksanlığını her zaman ileri sürebilmektedirler. Başvuru konusu olayda idare aleyhine Hukuk Mahkemesinde açılan tazminat davası, yaklaşık üç yıl sonra görev yönünden reddedilmiş ve verilen bu kararın kesinleşmesinin sonrasında başvurucular tarafından idari davanın açılabilmesi mümkün olmuştur.

75. Başvurucuların idari yargıda açtıkları tam yargı davasında, tazminat talebinin kabulüne ilişkin karar ise davanın açılmasından yaklaşık altı yıl sonra 18/1/2008 tarihinde verilebilmiş, Danıştay ilgili Dairesinin yaptığı temyiz ve karar düzeltme incelemesi sonucu ancak 19/2/2013 tarihinde kesinleşmiştir. Bu durumda başvurucuların adli ve idari yargıda açtıkları davaların, toplamda on beş yılı aşkın bir sürede sonuçlandırıldığı anlaşılmaktadır.

76. Yapılan bu tespitler bir bütün olarak değerlendirildiğinde somut olayda başvurucuların tazminat taleplerine ilişkin Hukuk Mahkemesinde görülen davanın, üç yılın sonunda esasa girilmeksizin yargı yolu yanlışlığı nedeniyle usulden reddedildiği, idare aleyhine açılan davada görevli yargı yolunun tespiti konusunda kısmen başvuruculardan kaynaklanan bir gecikmenin yaşandığı, bu nedenle idare mahkemesinde görülmesi gereken davanın, ilk dava tarihinden itibaren ancak üç yılı aşkın bir süre sonra başlayabildiği, bu aşamadan sonra İdare Mahkemesinde görülen ilk derece yargılamasının ve bu yargılama sonucunda verilen kararlara karşı kanun yolu incelemelerinin toplamda on iki yıl gibi makul

sayılamayacak bir sürede tamamlanabilmesinde ise kamu otoritelerinin sorumlu olduğu görülmektedir.

77. Yapılan bu tespitler ışığında hem adli yargıda hem de idari yargıda gerçekleşen dava sürecinin makul özen ve sürat içerisinde gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir. İki dereceli yargılama sürecinde, başvuru hukuk ve idare mahkemesi önünde görülen davaların süratli ve etkili bir şekilde sonuçlanmasındaki menfaatlerinin varlığı ve gecikmesinde esaslı bir etkilerinin olmaması, davanın taraflarının sayısının azlığı ve dava konusu olayın karmaşık olmaması gibi hususlar gözönünde bulundurulduğunda adli ve idari yargıda 15 yılı aşkın bir sürede sonuçlandırılabilen yargılama sürecinin; makul olduğunun söylenebilmesinin mümkün olmadığı, bu nedenle Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği süratte bir inceleme içermediği sonucuna ulaşılmıştır.

78. Açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında davanın etkili yürütülmesi yükümlülüğünün (makul sürat göstermeye ilişkin) ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

### **b. Başvurucu Elif Mutlu'nun Anayasa'nın 36. Maddesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddiası**

79. Başvurucu; söz konusu davada, talebiyle bağlı kalınarak ve davada ıslahın mümkün olmaması gerekçe gösterilerek bilirkişi raporunda belirlenen maddi tazminat miktarına hükümlenmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

80. Bakanlık bu iddiaya karşı herhangi bir görüş sunmamıştır.

81. Mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının güvenceleri arasında yer almaktadır (*Ahmet Yıldırım*, B. No: 2012/144, 2/10/2013, § 28; *Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 51).

82. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyumsuzluk ve uyumsuzluk kapsamında bir talebi, mahkeme önüne taşıyabilmek ve bunların etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmamasını engelleyen veya mahkeme kararını (*Özkan Şen*, § 52) ya da kişinin bizatihi mahkemeye başvurmuş olmasını anlamsız hâle getiren sınırlamalar, mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir.

83. Mahkemeye etkili erişim hakkı, mahkemeye başvuru konusunda tutarlı bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve etkili fırsatlara sahip olmasını gerektirmektedir. Özellikle hukuki belirsizlikler ya da uygulamadaki belirsizlikler kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilmektedir (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. *Geffre/Fransa*, B. No: 51307/99, 23/1/2003, § 34). Bu nedenle mahkemeler usul kurallarını uygularken bir yandan adil yargılanma hakkını ihlal edebilecek aşırı şekilcilikten diğer yandan da yasalar tarafından düzenlenen usul kurallarının ortadan kaldırılması sonucunu doğurabilecek aşırı gevşeklikten kaçınmalıdırlar (Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. *Walchli/Fransa*, B. No: 35787/03, 26/7/2007, § 29; *Eşim/Türkiye*, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 21).

84. Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılması

da mümkün olabilir. Dava açma hakkının kapsamına ve kullanım koşullarına ilişkin bir kısım düzenlemelerin hak arama özgürlüğünün doğasından kaynaklanan sınırları ortaya koyan ve hakkın norm alanını belirleyen kurallara olduğu açıktır. Ancak bu sınırlamalar, Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz (AYM, E.2010/83, K.2012/169, 1/11/2012).

85. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesine göre temel hak ve hürriyetler, özlere dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Ayrıca bu sınırlamalar; Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyet'in gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

86. AİHM de mahkemeye erişim hakkının dayanağı olan Sözleşme'nin 6. maddesinde adil yargılanma hakkının sınırlandırılması rejimi düzenlenmemiş olmasına rağmen bunun hiçbir surette mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılmayacağı anlamını taşımadığını; hakkın niteliği gereği mahkemeye erişim konusunda devletin birtakım sınırlama ve düzenlemeler yapmasının kaçınılmaz olduğunu ve bu nedenle Sözleşmeciler devletlerin bu konuda bir takdir alanına sahip olduklarını kabul etmektedir. Ancak bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklememiş olması gerekir (*Ashingdane/Birleşik Krallık*, B. No: 8225/78, 28/5/1985, § 57; *García Manibardo/İspanya*, B. No: 38695/97, 15/2/2000, § 36; *Sabri Güneş/Türkiye*, B. No: 27396/06, 24/5/2011, § 56).

87. Sonuç itibarıyla mutlak olmayan ve sınırlandırılabilen mahkemeye erişim hakkına ilişkin sınırlandırmaların; hakkın özünü zedeleyecek şekilde kısıtlamaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması ve başvuru üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerekir (*Serkan Acar*, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38).

88. Dava açılması konusundaki kısıtlamalar, kural olarak mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil eder. Bu kısıtlamalar, süre ve benzeri birtakım usule ilişkin şartlar öngörülerek doğrudan doğruya olabileceği gibi mahkeme önünde devam eden bir davanın taraflarının, dava konusu hak veya menfaate yönelik tasarruflarının sınırlandırılması şeklinde de tezahür edebilir. Bir tazminat veya tam yargı davasına konu olan alacağa ilişkin talep miktarının, yargılama safahatı kapsamında arttırılamaması nedeniyle alacağın belirli bir kısmına erişilememiş olması da belirtilen anlamda dava açılması ile ilgili bir kısıtlama olarak mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerekli olan bir konudur.

89. Tazminat alacağının miktarı, ancak bilirkişi incelemesi ve benzeri araştırmalardan sonra mahkemenin takdir yetkisi çerçevesinde belirlenebilen bir olgudur. Tazminat müessesesinin bu özelliği gereği, hak kazanılan tazminat miktarının dava açılmadan önce tam olarak bilinmesi veya öngörülmesi mümkün değildir. Dava açılması aşamasında karşı karşıya kalınan bu belirsizliğin, talep miktarının sonradan düzeltilmesi (ıslah) yoluyla aşılması da 30/4/2013 tarihi öncesinde 2577 sayılı Kanun gereği mümkün değildir. Buna göre hak kaybına uğramaması bakımından davacı tarafın, dava devam ederken talep sonucunu ıslah etme ihtiyacının doğması kaçınılmazdır.

90. Somut olayda başvuru, maruz kaldığı destekten yoksunluk nedeniyle fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 1.000 TL tazminat talep etmiştir. Yargılama kapsamında alınan bilirkişi raporunda, başvurucuya 11.139,20 TL maddi tazminat ödenmesi gerektiği mütalaasında bulunulmuştur. Bu şekilde, hak ettiği maddi tazminat miktarının, talep ettiğinden fazla olduğunu öğrenen başvuru, maddi tazminat talebini, bilirkişi

raporunda belirtilen 11.139,20 TL olarak ıslah etmek istediğini Mahkemeye bildirmiştir. Mahkeme, başvurunun ıslah talebini, idari yargıda iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı bulunduğu gerekçesiyle reddetmiş; dava dilekçesinde talep edilen miktarı esas alarak karar vermiştir. Başvurucunun, talebini güncelleyememesi nedeniyle tazminat alacağının belirli bir miktardan mahrum kalmış olmasının, mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğu açıktır. 2577 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (4) numaralı fıkrası, bu müdahalenin dayanağını teşkil etmektedir.

91. 2577 sayılı Kanun'un 16. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, *“Taraflar sürenin geçmesinden sonra verecekleri savunmalara veya ikinci dilekçelere dayanarak hak iddia edemezler.”* ifadesi hükme bağlanmıştır. Her ne kadar aynı fıkra 6459 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile eklenen *“Ancak, tam yargı davalarında dava dilekçesinde belirtilen miktar, süre veya diğer usul kuralları gözetilmeksizin nihai karar verilmeye kadar, harcı ödenmek suretiyle bir defaya mahsus olmak üzere artırılabilir ve miktarın artırılmasına ilişkin dilekçe otuz gün içinde cevap verilmek üzere karşı tarafa tebliğ edilir.”* cümlesi ile tam yargı davaları bakımından bir istisna öngörülerek dava dilekçesinde talep edilen miktarın bir defaya mahsus olmak üzere artırılmasına imkan tanınmışsa da başvuruya konu Mahkeme kararı 19/2/2013 tarihinde kesinleşmiştir. Başvurucunun 30/4/2013 tarihinde yürürlüğe giren bu düzenlemeden yararlanması da mümkün olmamıştır.

92. Adil yargılanma hakkı, demokratik hukuk devletin vazgeçilmez unsurlarından biridir; tüm bireyler açısından mümkün olan en geniş şekilde güvence altına alınmalıdır. Diğer taraftan hukuki eylem, işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında bulunması hukuk devletin unsurları olan hukuki istikrar ve hukuki güvenlik ilkeleriyle bağdaşmaz. Bu nedenle hak arama özgürlüğü ile hukuki istikrar ve hukuki güvenlik gerekleri arasında makul bir denge gözetilmelidir (AYM, E.2010/83, K.2012/169, 1/11/2012). 2577 sayılı Kanun'un 16. maddesindeki düzenleme ile idare aleyhine açılan davaların ve bu davalar kapsamında sunulan taleplerin disipline edilmesinin hedeflendiği, daha ciddi takip edilmeleri sağlanarak davaların sürüncemede kalması ve belirsizliklerin önlenmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Anayasa'nın 141. maddesinin dördüncü fıkrasındaki davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması bağlamında değerlendirilebilecek bu amaçların meşru olduğu açıktır.

93. Hakkın özü, dokunulduğunda söz konusu temel hak ve özgürlüğü anlamsız kılan asli çekirdeği ifade etmektedir; bu yönüyle her temel hak açısından kişiye dokunulmaz asgari bir alan güvencesi sağlamaktadır. Bu çerçevede, hakkın kullanılmasını önemli ölçüde güçleştiren, hakkı kullanılamaz hâle getiren veya ortadan kaldıran sınırlamaların, hakkın özüne dokunduğu kabul edilmelidir (AYM, E.2002/112, K.2003/33, 10/4/2003). Ölçülülük ilkesinin amacı da temel hak ve özgürlüklerin gereğinden fazla sınırlandırılmasının önlenmesidir. Anayasa Mahkemesi kararları uyarınca ölçülülük ilkesi, sınırlama için kullanılan aracın sınırlama amacını gerçekleştirmeye uygun olmasını ifade eden elverişlilik, sınırlayıcı önlemin sınırlama amacına ulaşmak bakımından zorunlu olmasına işaret eden zorunluluk ve araçla amacın orantısız bir ölçü içinde bulunmaması ile sınırlamanın ölçüsüz bir yükümlülük getirmemesini dengeleyen oranlılık unsurlarını içermektedir (AYM, E.2012/100, K.2013/84, 4/7/2013).

94. Bu noktada, belirtilen ölçütlere riayetle bir sınırlandırma yapılıp yapılmadığının tespiti için müdahale teşkil ettiği ve mahkemeye erişim hakkının ihlalini doğurduğu iddia edilen önlemin temelini oluşturan meşru amaç karşısında bireye düşen fedakârlığın ağırlığının gözönünde bulundurulması ve gözetilen kamusal yararın gerekleri ile bireyin temel hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının belirlenmesi zorunludur. Anayasa'nın 13. maddesi vasıtasıyla Anayasa'da yer alan tüm temel hak ve

özgürlüklerin sınırlandırılması hususunda geçerli olan bu denge, mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılmasında da göz önünde bulundurulmalıdır (İbrahim Can Kişi, B. No: 2012/1052, 23/7/2014, § 39).

95. Somut başvuruya konu yargılamada ıslaha yönelik talep hakkı kısıtlanan başvurucu, bilirkişi tarafından hesaplanan 11.139,20 TL maddi tazminatın ancak 1.000 TL'lik kısmına kavuşabilmiştir. Bu şekilde tazminat alacağının kayda değer bir kısmından mahrum kalan ve maddi durumunun elverişsiz olduğu anlaşılan başvurunun katlanmak zorunda bırakıldığı külfetin, hedeflenen meşru amaçlarla orantısız olduğu dolayısıyla müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

96. Belirtilen nedenlerle başvurunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

### **3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden**

97. 6216 sayılı Kanun'un "Kararlar" kenar başlıklı 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

*"Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."*

98. Başvuruda, Anayasa'nın 17. maddesinin usule ilişkin boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Başvurucular da uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine herhangi bir belge sunmamışlardır. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucuların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tazminat talebi arasında illiyet bağı kurulması gerekir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesine herhangi bir belge sunmayan başvurunun maddi tazminat talebi reddedilmelidir.

99. Bununla birlikte başvurucuların yaşanan olay sonrasında açtıkları adli ve idari davaların çok uzun sürmesi nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle telafi edilemeyecek ölçüdeki manevi zararları karşılığında somut olayın özellikleri dikkate alınarak başvurularda müşterek olarak net 35.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

100. Somut başvuruda ayrıca başvuru Elif Mutlu'nun ıslah talebinin dikkate alınmadığı, Mahkeme kararı sonucunda başvurunun, tazminat alacağının belirli bir bölümünden bu nedenle mahrum kaldığı ve bu şekilde mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Tespit edilen ihlal sonucunda başvurunun, maddi zarara uğradığı açık olup maddi zararlar sınırlı olan ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar görülmemiştir. Bu nedenle ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için başvurucuya net 15.000 TL maddi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

101. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 198,50 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.998,50 TL yargılama giderinin başvurularda müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.



## V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. 1. Kanunla kurulmuş tarafsız ve bağımsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Yaşam hakkı kapsamında davanın etkili yürütülmesi yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Başvurucu Ferhat Mutlu'nun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddiasının, mağdur sıfatının kalkması dolayısıyla *kişi bakımından yetkisizlik* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Başvurucu Elif Mutlu'nun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında makul sürede sonuçlandırmaya ilişkin davanın etkili yürütülmesi yükümlülüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. 1. Başvuruculara yaşam hakkı kapsamında etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlali nedeniyle müştereken net 35.000 TL manevi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurucuların bu hak kapsamındaki fazlaya ilişkin tazminat taleplerinin REDDİNE,

2. Başvurucu Elif Mutlu'ya adil yargılanma hakkının ihlali nedeniyle net 15.000 TL maddi TAZMİNAT ÖDENMESİNE, başvurusunun bu hak kapsamındaki fazlaya ilişkin tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 198,35 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.998,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Sakarya 1. İdare Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE

7/1/2016 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan  
Engin YILDIRIM

Üye  
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye  
Celal Mümtaz AKINCI

Üye  
Muammer TOPAL

Üye  
M. Emin KUZ